УДК 339.562:691(477)

https://doi.org/10.68134/ah.2026-11-20.016

Бабій Вероніка Марківна
студент, Одеський національний економічний університет

Уханова Інна Олегівна
кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри Міжнародних економічних відносин, Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АДАПТИВНІСТЬ ІМПОРТЕРІВ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ТА ПРОМИСЛОВОЇ СИРОВИНИ В УМОВАХ НЕОБХІДНОСТІ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

Анотація. Актуальність теми обґрунтована тим, що воєнні руйнування інфраструктури України сформували масштабний попит на будівельні ресурси, а через втрату локальних потужностей виник структурний дефіцит, що потребує оцінювання адаптивності імпортерів до логістичних бар'єрів та євроінтеграційних нормативних вимог. Метою дослідження є обґрунтування засад підвищення адаптивності підприємств-імпортерів будівельних матеріалів та формування орієнтирів переходу до гібридної моделі забезпечення ринку відбудови. Для досягнення мети в дослідженні застосовано методи систематизації, логічного узагальнення, метод Gap-аналізу для оцінки дефіцитних розривів. Узагальнення практичних кейсів довело зміну підходів імпорту та адаптації бізнес-моделей імпортерів будівельних матеріалів та промислової сировини, зокрема через розбудову хабів в ЄС, прямі контракти, функціонування Дунайського кластеру та гарантії ЕСА. Доведено ризикованість тривалої абсолютної імпортної залежності ринку та запропоновано триетапну довгострокову модель трансформації будівельного сектору, зокрема через залучення прямих іноземних інвестицій та локалізації виробництва за підтримки міжнародних страхових агенцій та індустріальних парків, що забезпечить формування самодостатнього національного кластера виробників будівельних матеріалів та промислової сировини в умовах необхідності відбудови України.

Ключові слова: адаптивність підприємств, імпорт будівельних матеріалів, відбудова України, Gap-аналіз, прямі іноземні інвестиції, локалізація.

Abstract. The relevance of this topic stems from the fact that the destruction of Ukraine's infrastructure due to the war has created a massive demand for construction resources. The loss of local production capacity has resulted in a structural deficit, necessitating an assessment of how importers adapt to logistical barriers and regulatory requirements aligned with European integration. The study aims to establish the foundations for enhancing the adaptability of enterprises that import construction materials and to outline a transition toward a hybrid model for supplying the reconstruction market. To achieve this, the research employs methods of systematization, logical generalization, and gap analysis to evaluate supply shortages. An examination of practical case studies reveals a shift in import strategies and the adaptation of business models among importers-notably through the development of hubs within the EU, the establishment of direct contracts, the operation of the Danube cluster, and the utilization of Export Credit Agency (ECA) guarantees. The study highlights the risks associated with prolonged, absolute reliance on imports and proposes a three-stage, long-term model for transforming the construction sector. This model focuses on attracting foreign direct investment and localizing production—supported by international insurance agencies and industrial parks—to foster a self-sufficient national cluster of manufacturers of construction materials and industrial raw materials, essential for the reconstruction of Ukraine.

Keywords: adaptability of enterprises, import of construction materials, reconstruction of Ukraine, gap analysis, foreign direct investment, localization.

Вступ

Повномасштабна війна проти України спричинила безпрецедентні руйнування критичної, житлової та промислової інфраструктури, перетворивши майбутнє відновлення держави на масштабний інвестиційно-будівельний проєкт. За оцінками Світового банку загальна

вартість реконструкції вже перевищує 400-580 мільярдів доларів США, де лише потреба в будівельних матеріалах та базових ресурсах оцінюється у понад 65 мільярдів доларів США [1]. Попри те, що національний промисловий сектор зберігає потенціал і здатен у перспективі закрити до 80% внутрішнього попиту, воєнні руйнування ключових потужностей (зокрема, втрата великих металургійних комбінатів, заводів із виробництва листового скла та енергоємних підприємств будівельних сумішей) зумовили глибокий структурний дефіцит.

У цих умовах Україна вимушено трансформується з експортера промислової сировини в активного імпортера. Відтак, критично важлива роль у забезпеченні темпів відбудови переходить до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, якими є підприємства-імпортери будівельних матеріалів та промислової сировини, а їхня спроможність безперебійно постачати ресурси безпосередньо залежить від рівня їхньої адаптивності до змін макросередовища [2]. На відміну від стандартної ринкової кон'юнктури, де обсяги імпорту визначаються плановими темпами зростання ВВП та інвестиційною активністю приватного капіталу, сучасний ринок будівельних ресурсів України перебуває під впливом факторів руйнування та впровадження державних і міжнародних програм відбудови, що формує нові орієнтири для формування моделей діяльності вітчизняних підприємств-імпортерів [3].

Мета і завдання

Метою дослідження є теоретико-методологічне обґрунтування засад економічної адаптивності підприємств-імпортерів будівельних матеріалів та промислової сировини в умовах воєнних шоків, а також розробка рекомендацій щодо забезпечення поетапної локалізації виробництва для ефективного покриття потреб відбудови України. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: провести оцінку дефіцитного розриву ринку будівельних ресурсів за допомогою інструментарію Gap-аналізу; систематизувати та узагальнити практичний досвід адаптації провідних вітчизняних імпортерів; визначити стратегічні орієнтири розвитку ринку та розробити модель його подальшої трансформації для подолання імпортозалежності й формування національного кластера будівельної індустрії.

Методи

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних економічних методів, застосування яких дозволило забезпечити системність та обґрунтованість отриманих результатів і висновків. У процесі дослідження було застосовано такі підходи та методичні інструменти: аналіз дефіцитного розриву використано як аналітичний інструмент для зіставлення прогнозованих потреб відбудови України із виробничим потенціалом підприємств та чинною пропускною спроможністю імпортних каналів; метод порівняльного аналізу задіяно для дослідження реального досвіду та практичних моделей адаптації провідних українських імпортерів; метод логічного узагальнення використано для розробки моделі довгострокового розвитку ринку.

Результати та обговорення

Згідно із оцінкою збитків та потреб, розробленими Світовим банком у співпраці з Урядом України та Європейською комісією, за сукупною вартістю необхідних відновлювальних робіт країна перебуває в умовах безпрецедентного за обсягами попиту, при цьому просторово-галузевий розподіл руйнувань свідчить про високу концентрацію попиту у трьох критичних секторах, кожен з яких висуває специфічні вимоги до якісних характеристик, номенклатури та часу постачання будівельних ресурсів. Житловий сектор (понад 40% загальної матеріалоємності відбудови) формує критичний попит на матеріали для первинного ремонту та капітального будівництва. Транспортна та логістична інфраструктура (близько 25-30% попиту) вимагає масованого залучення важких конструкційних матеріалів, а швидкість

відновлення транспортних артерій є критичною для усієї економіки країни. Критична енергетична та соціальна інфраструктура (понад 20% попиту) створює терміновий попит на вузькоспеціалізовані матеріали, а також модульні збірні конструкції для швидкого відновлення об'єктів соціального призначення [3].

Специфіка майбутнього попиту передбачає кілька послідовних хвиль матеріального забезпечення, зокрема перша з них потребує максимальні обсяги швидкого імпорту покрівельних матеріалів, скла, легких металоконструкцій та портативних систем електропостачання; друга хвиля (тобто вже масштабна відбудова) зміщує акцент на значні обсяги цементу, будівельної арматури, важких бетонних конструкцій та теплоізоляції, а третя хвиля (безпосередня повоєнна модернізація) формуватиме підвищений попит на високотехнологічну будівельну хімію, інженерні системи тощо [3].

Оцінка спроможності вітчизняної економіки забезпечити масштабні проєкти повоєнного відновлення вимагає застосування аналізу дефіцитного розриву. Для кількісного виміру такого розриву було розраховано співвідношення між середньорічними потребами відбудови та сукупними можливостями вітчизняного ринку за ключовими матеріалоємними позиціями, результати якого узагальнено в Таблиці 1.

Таблиця 1

Результати Gap-аналізу дефіцитного розриву між потребами відбудови та сукупним постачанням будівельних ресурсів в Україну

Категорія	Середньорічна потреба	Випуск	Імпортний потенціал	Розрив	Покриття, %
Термополіроване скло (млн кв. м)	24,0	0,0	15,5	-8,5	64,6%
Будівельна арматура (млн тонн)	1,8	0,8	0,6	-0,4	77,8%
Важкий прокат (млн тонн)	0,45	0,05	0,25	-0,15	66,7%
Гіпсокартонні плити (млн кв. м)	30,0	6,0	18,0	-6,0	80,0%
Будівельний бітум (млн тонн)	0,70	0,10	0,45	-0,15	78,6%
Цемент та клінкер (млн тонн)	9,0	6,5	1,8	-0,7	92,2%
Теплоізоляційна вата (млн куб. м)	4,5	2,2	1,8	-0,5	88,9%

Джерело: складено авторами за [4].

Таким чином, до зони критичного розриву відносяться сегменти термополірованого скла та важкого фасонного прокату, імпортний потік покриває лише 64,6% потреби у склі та 66,7% потреби у важкому прокаті, а обмеженість розширення імпорту пов’язана із складністю транспортування крихких вантажів сухопутними кордонами. До зони високого дефіцитного розриву віднесені будівельна арматура, гіпсокартон та дорожній бітум (розрив на рівні 20-22%), імпортні канали стримуються браком автоцистерн для бітуму та обмеженою пропускною спроможністю залізничних переходів. Зона помірного дефіцитного розриву включила цемент та мінераловатну теплоізоляцію, він може бути перекритий за рахунок імпортних поставок з ЄС чи Туреччини. Таким чином, головними бар'єрами для подолання дефіцитного розриву за рахунок імпорту є інфраструктурні обмеження.

Практичний аналіз адаптивності провідних українських імпортерів дозволяє виділити чотири ключові стратегічні вектори трансформації бізнес-моделей та імпорту (Рис. 1).

[Рисунок 1 — формат зображення не підтримується]

Рис. 1. Ключові вектори трансформації бізнес-моделей великих системних імпортерів будівельних матеріалів

Джерело: розроблено авторами за [4, 5].

Таким чином, практичні кейси свідчать, що провідні вітчизняні імпортери та дистриб'ютори будівельних матеріалів провели трансформацію операційної діяльності, перетворившись з торговельних посередників на міжнародні холдинги, які володіють власними хабами в ЄС.

Результати дозволяють припустити, що стратегічним завданням для держави та суб'єктів імпортного бізнесу виступає побудова гібридної моделі забезпечення, яка поєднує гнучкі мережі постачання із поетапною локалізацією виробничих потужностей всередині країни. Залучення ПІІ та розвиток локального виробництва будівельних матеріалів передбачає реалізацію трьох послідовних стратегічних етапів (Рис. 2).

[Рисунок 2 — формат зображення не підтримується]

Рис. 2. Етапи трансформації ринку будівельних матеріалів України

Джерело: розроблено авторами за [6].

Запропонована модель унаочнює логіку стратегічного переходу від імпортозалежності ринку відбудови до формування внутрішнього промислового кластера та доводить, що вирішення проблеми дефіцитного розриву потребує не просто розширення закордонних постачань, а трансферу технологій та інвестицій: від зміцнення імпортних каналів на першому етапі до стимулювання припливу ПІІ та заснування спільних підприємств в індустріальних парках на другому, з виходом на рівень внутрішнього самозабезпечення.

Висновки

У результаті проведеного дослідження визначено галузеву специфіку матеріаломісткого попиту відбудови, ключовими рушіями якого є житловий, транспортний та інфраструктурно-соціальний сектори. Оцінювання ринкової кон'юнктури підтвердило, що розширенню закордонних постачань насамперед перешкоджають інфраструктурні обмеження сухопутних кордонів. Водночас систематизація векторів адаптації імпортного бізнесу до воєнних шоків та логістичних блокад дозволила виявити їхню високу гнучкість. Суб'єкти ЗЕД ефективно нівелюють ризики через заснування хабів у прикордонних країнах ЄС, перехід на пряме контрактування з глобальними виробниками, формування буферних запасів та залучення гарантій європейських експортно-кредитних агентств. Зважаючи на це, обґрунтовано, що поетапна реалізація заходів з інфраструктурного зміцнення каналів імпорту, а також стимулювання створення спільних підприємств в індустріальних парках за підтримки міжнародних інструментів страхування дозволить подолати дефіцитні розриви та сформувати самодостатній національний кластер, здатний стабільно покривати базові потреби відбудови України.

Список використаних джерел

1. Список використаних джер
2. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank. 2025. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released (дата звернення: 12.11.2026)
3. Структурні зміни та виклики в будівельній індустрії України: аналіз та прогнози. KSE. 2024. URL: https://kse.ua/kse-media/wp-content/uploads/2024/09/08122411/02_09_24_zvit_strukturni_zmini_ta_vikliki_v_budivelnii-_industrii-.pdf (дата звернення: 12.11.2026)

4. Голюк В., Нерянова І. Сучасний стан і перспективи розвитку українського ринку будівельних матеріалів. Економіка та суспільство. 2024. 68. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-68-70

5. Головна сторінка Держстат | Державна служба статистики України. Державна служба статистики України. URL: https://stat.gov.ua (дата звернення: 11.11.2026)

6. Державна митна служба України : офіційний вебпортал. URL: http://customs.gov.ua (дата звернення: 11.11.2026)

7. Городніченко Ю. О., Сологуб І. В., Ведер ді Мауро Б. Реконструкція України: принципи та політика. CEPR Press. 2022. С. 508.